

Joan Vinyoli del callat al gall

Impressiona el profund lirisme del gran crít que suposa a la poesia de postguerra *El Callat* (1956) de Joan Vinyoli. Poques vegades s'ha reivindicat amb tant d'ardor el dret al cant poètic com a rebel·lia, enfront d'un naufragi col·lectiu, i poques vegades el rilkisme ha assolit a casa nostra una expressió tan sincera i despullada com aquesta. I és que Vinyoli sap seguir una línia de trajectòria evolutiva que de l'emudiment total del recloure's en si mateix passa al crít agut i inquietant del gall, sempre despert a l'alta torre del seu poble, percutida per vent d'aram.

ALLAT és, doncs, el cant del poeta que ha esdevingut arbre silenciós enmig de la remor sempre eterna del mar de la mort, arbre-cant de les fulles al vent, fet poeta emmudit prop del mar:

*Escolto sempre la remor
del mar,
el vent que brunz lle-
vant-me tot record:
Sóc l'únic arbre en aquest
lloc isard.
De les estrelles no voldré
conhort;
crido callant amb braços
espantats
segur només del signe de
la mort.
(«Veü del promontori»)*

El conscient que tot procés de recuperació de la paraula poètica passa per una immersió a les profundes deus dels seus orígens, humans i poètics —la forest del simbolisme—:

*He caminat fins a arribar al
profund
del bosc de la paraula, per
on llisquen
les aigües de silenci; m'he
banyat
en la secreta gorga, ressor-
gint
transfigurat en la forest de
símbols.
(«He caminat fins a arribar
al profund»)*

El poeta no dubta a davallar al regne de l'ombra, mitjançant un capbussament en el corrent Estigi, que és alhora ferma decisió de silenci introspectiu i de purificació en els seus orígens:

*Nedar en les veres aigües
vol un salt
fora camins de somni i
pensament
vol foc, despullament i crua
sal.
Ja nu, ja cec, em llanço en
el corrent.
(«Riu de pedra»)*

Amb aquest salt, el poeta retroba el reialme secret que el transformarà en nou Orfeu, capaç d'assolir amb la seva poesia interior, que és silenci exterior però ric de paraules profundes, aquella nova dimensió que l'enlaira cap a la llum dels àngels irilkeans:

*Sempre de nit, confusa-
ment,
cremen els mots, neixen
imatges;
maduren cels, aurores,
platges,
tot es fa símbol transpa-
rent.
Dominaré somnis de vent,
pors de la nit, ones de fe-
bre,
amb aquest do: càntic vi-
vent?
Dret en el cor de la tene-
bra,*

*sóc esperança, moviment
cap a la llum, veu que cele-
bra.
(«Orfeu»)*

Dins les aigües de la seva profunda deu, el poeta recull l'or de la seva poesia, que és el tresor del seu riu:

*No sols en els replecs
de la foscor del cor,
ans també en el reflex
de les aigües del riu,
es manifesta l'or.
(«L'or»)*

A aquest or fa de cada cosa una ofrena permanent de la natura, deturada en aigües cristal·lines de silenci, que li ofereixen la possibilitat d'atènyer l'instant únic i perdurable en què el cant ha esdevingut silenci exterior i el silenci, cant interior:

*Es ara afirmo,
coses, que sou, mentre
m'estic
bevent aquestes aigües de
silenci
que brollen de vosaltres,
i sóc un àmbit on el cant
circula
com una sang, on tot, a
cada instant,
és únic i perfect i perdura-
ble.
(«Les aigües»)*

Però aquest silenci corprendor de les coses immutables, al qual ha arribat el poeta per davallada òrfica als seus orígens, esdevé, al final del llibre, un gran enyor del crít del gall de la torre més alta, crít del qui és capaç, sempre vigilant, d'anunciar l'esdevenidor del nou dia:

*Gall que cimeges en la tor-
re més alta,
heus-me ací en la partió de
la nit i l'aurora.
En la nit del temps crida
sempre el teu cant.
Gall que cimeges en la nit,
gall salvatge endinsat
en la boscuria espessa
Penell tocat per l'aurora,
al cim de tot de la flama,
pausadament gira el gall.
(«Gall»)*

I, curiosament, amb aquest crít del gall, inicia el poeta el llibre *Vent d'aram* (1976), que és viatge de retorn del seu anterior desig d'introspecció cap als orígens per circumscriure's a la realitat que l'envolta. El poeta ja no enyora el cant del gall en la llunyania de la torre en la nit, sinó que el mateix, fet gall vigilant, s'ha compromès amb la realitat del seu poble:

*Com que no menjo per la
fam que tinc,
com que no calmo la gran
set que tinc,
com que no sé de canviar
el meu crít
en mena de vianda,
pateixo de gana i de set i
clamo retorçant-me.*

*I sóc el gall salvatge:
m'exalto de nit quan les
estrelles vacilen,
amb ronca veu anuncio
l'aurora,
tapant-me els ulls, ta-
pant-me el crít amb les
ales,
i m'estarrufó collinflat i
danso,
tot i saber que em guaiten
els ulls del caçador.
(«Poema introductorio»)*

Aquesta consciència de gall a l'aguait no sols el retorna a les contingències de la quotidianitat, sinó que li dona una nova mesura de les coses: Comença per abandonar aquell procés d'immersió en les deus, que havia caracteritzat *El Callat*, ja que aquest és temps perdut:

*No preguntis,
que no et sabria dir
l'origen de les coses.
Temps perdut.
(«Temps perdut»)*

Per tant, l'única possibilitat que resta és l'ideal del «carpe diem», vague ideal que s'accontenta amb una vida elemental, gairebé arcàdica, una «aurea mediocritas», mentre s'espera la mort:

*Menjar formatge, beure vi,
sota una alzina, amb el ce-
latge al fons
—roig, gris, morat—, i no
sentir cap veu,
diré que és mitja vida.
L'altra mitja,
la mort va rosegant-la amb
dents de llop.
(«Ramats»)*

O bé l'evocació dels moments amorosos a la tàpia d'un hort, instants de vida plena i perdurable, captats pel record i fixats en poesia:

*Sense dir res vàrem anar a
un carrer
del vell raval, terrós i pe-
dregós i rost,
i, allà, contra la tàpia d'un
hort ens abraçàrem em
sota la nit, de pressa, no
fos que ens veïés algú;
(«Perfectament recordo»)*

Amb aquest crít del gall, rebel i reposat alhora, el poeta podrà afrontar finalment la mort, com ha suportat sempre el petit farcell d'infortunats que és la vida:

*Som a l'acabada!
d'una migrada vida:
Som, gana, fred, no
compten ja,
sols una cara amb ulls
esbatanats contempla
«el que en diem morir».*

Maria Isabel PIJOAN PICAS
Professora de Literatura catalana

Rellegint

El dietari de Dorothy Wordsworth

La germana del gran poeta romàntic ens deixà, a mes de mitja dotzena de poemes, un dietari molt valuós en els seus dos aspectes: visió personal i preciosa contribució a la història literària. És el mirall d'una sensibilitat extraordinàriament afinada, d'un esperit atent a la bellesa de la natura en els seus matisos més delicats, i és també un document únic, que reflecteix amb precisió emocionada les circumstàncies on van néixer alguns dels millors poemes de William Wordsworth.

Dorothy acompanyà el seu germà durant la llarga temporada que, de vegades en veïnatge amb Coleridge, van passar a la Regió dels Llacs —la casa s'anomenava *Dove Cottage*—, a Grasmere. Hi havia un hortet darrera la casa, i allí Wordsworth va escriure la majoria dels seus poemes lírics d'aquell període, a partir del 1789, i continuà «The Prelude», començant a Goslar, durant la seva estada a Alemanya. És una de les seves anotacions, Dorothy descriu un capvespre de març del 1802. Passejava sola, plena de plàcids pensaments, a les vores del llac Rydal. A les serralades i al llac hi havia una gran calma. Diu que els ocells ja havien deixat de refilar i encara no se sentia l'estrany miol de les xibeques. Dorothy alça la mirada i veié una resplendor rogenca il·luminant una munta-

nya anomenada Silver How, com si procedís de la vall, més ensofata:

*Una claror hi havia, estranyement nascuda,
una llum que sortia de la terra
i s'estenia al fosc vessant de la muntanya.*

Així anava Dorothy, quan va veure acostar-se William pel camí. Es van girar a contemplar aquella llum, però ja anava esvaint-se. Les xibeques feien el seu agre crít quan els dos germans es van asseure en una paret baixa, sota la muntanya el nom de la qual podria traduir-se així: Molsa Blanca. El cel s'anà aclarint més i més, i de tant en tant apareixia la Lluna. Quan van arribar a les envistes del seu estimat Grasmere, la vall era bella i encaimada al clar de lluna: allí hi havia l'església i totes les casetes. Passeaven uns núvols enormes i lents, projectant grans masses d'ombra sobre les muntanyes. Conta Dorothy que llavors el seu germà *kindled*, és a dir, s'arborà cor endins, sentí acostar-se el moment de la intuïció creadora. «Vam portar a brics a l'hort —diu—, i hi vam romandre asseguts una estona. Després el vaig deixar sol, i gairebé acabà el poema.»

Si l'elaboració de l'última part de «The Prelude», un dels poemes més representatius i més profunds de Wordsworth,

sembla, en la descripció que en fa Dorothy, més aviat fàcil i feliç, no podríem dir el mateix de la composició d'una altra peça, també molt celebrada: «The Leech Gatherer». Aquesta és objecte de tres anotacions en el dietari: corresponen als dies 5, 7 i 9 de maig de 1802. Ernest Rhys hi troba un gran interès biogràfic, perquè confirmen el que anomena la «possessió» poètica de Wordsworth i contradueixen la idea, bastant estesa entre alguns crítics, segons la qual escrivia prestant al seu tema una mena d'atenció mansa i maquina, no pas amb la passió lírica, amb la «folia» poètica de què parlen Sòcrates i Shelley.

La primera anotació fa així: «Matí molt clar, bastant més fresc que ahir. Hem plantat tres quartes parts de la glorieta. Hem segut a l'hort. El tord ha cantat tot el dia, com sempre... William no s'ha ficat al llit molt nerviós.» La nota del 7 de maig conta que, havent dormit molt bé, Wordsworth ha treballat tot el dia fins a l'hora de sopar. Llavors s'ha aturat, cansadíssim: *tired to death*, diu Dorothy, i afegeix: «Ja havia acabat el poema.» Però no l'havia acabat. Una anotació escrita dos dies després constata la continuació de la tasca: «William ha treballat en «The Leech Gatherer», gairebé sense parar, des del matí fins a l'hora del te... Jo estava angoixada i trista, perquè

es fatigava terriblement. Després del te ha escrit dues estrofes.»

La «paraula viva» del poeta anglès era, doncs, intermitent. No plasmava el poema en un sol doll d'inspiració, quan ho semblava perfilat, perfecte. Dos dies després, encara hi faltaven coses. He pensat que potser no hi faltaven solament noves estrofes. Qui sap si la «fatiga mortal» de Wordsworth venia d'un minuciós treball de revisió, d'aquella fase operativa que analitzà tan subtilment Maritain: «llavors el mateix exercici de la ciència artística i la perspicàcia intel·lectual, triant, judicant, foragitant tot allò que és insignificant, inflat, superflu, origina —precisament perquè està escoltant sempre l'emoció creadora i apel·lant-hi— noves llurs d'intuïció poètica, que sorgiran a cada nou pas de l'obra. Sense aquesta tasca tenaç, la intuïció poètica no desclouria, en general, la seva entera virtut.»

Una feina així explicaria la fatiga, del gran romàntic, angoixosa per a la seva germana, però potser no ho era tant per a l'home que, l'any 1827, va escriure un sonet on assegurava que

*hi ha un plaer en les penes
poètiques
que només els poetes saben...*

Un sonet on Wordsworth co-

menta la lluita del poeta quan la fantasia li inspira el seu cant millor, però la malícia d'un mot infortunat ve a destorbar-lo, «l'envaeix fins al capvespre en les silencioses planures». Aquest sonet conté un elogi de la claredat, de la transparència amb què cal expressar la visió del poeta. No sembla, doncs, admetre aquelles ambigüitats que alguns consideren inherents a l'essència mateixa de la poesia, la mescla de precisió i d'imprecisió a què es referí Verlaine, ni cap de les plurivalències que tan finament analitzà Empson en el seu famós llibre *Seven Types of Ambiguity*. L'ideal de Wordsworth és expressat amb símbols inequívocs. Les penes ocasionades en el cor del poeta pel mot infortunat i rebel no li pesen gaire si, al capdavall, ha pogut assolir la sospirada transparència:

*Però no li dol gens si el per-
sament s'allunya,
a la fi, de l'obstacle i de l'obscu-
ritat,
fresc com l'estrella que lluï el
front de l'alba,
brillant, pur com la llàgrima
suau
que tot just llisca dels ulls d'una
noia
o la gota de pluja a l'espina*

Maria MANENT
Poeta i escriptor

A punta seca

Una notícia colossal

EL català, des del Decret de Nova Planta, ha tingut alts i baixos. Del món que jo he viscut, els meus avis, per exemple, s'escrivien les cartes d'amor en castellà; els meus pares, ja ho feien en català, com la meua dona i jo; els meus fills ho haurien fet en castellà, com tots els seus coetanis, si no haguessin estat fills del seu pare.

Ara, un xicot de disset anys ha guanyat el «Sant Jordi» de novel·la. Una gran notícia. Una colossal notícia. Vol dir que l'escola funciona i s'ha restablert la naturalitat. Els Rimbaud i les Sagan només són fills d'aquesta naturalitat.

***

SU ENVIO A MADRID en 4 horas

Recogida y entrega inmediata a domicilio garantizada. Envíos a CANARIAS, BILBAO, VALENCIA y ZARAGOZA en 12 horas. Toda España en 24 h. Internacional en 24, 48 y 72 h. MUNDI EXPRESS, S.A. Galileo, 288. T.321 0617